

2020-046

Archeologienota Oostrozebeke Molstenstraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

9-3-2021

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Oostrozebeke Molstenstraat (provincie West-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen meer dan 3000m² bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein, 7219m² groot, heeft een bijna rechthoekige vorm en grenst in het zuidoosten aan de Molstenstraat. Het plangebied is noordoost-zuidwest georiënteerd en is volledig in gebruik als landbouwgrond. Op de luchtfoto van 2020 is te zien dat er aan de noordoostelijke rand van het terrein werken aan de gang zijn voor het aanleggen van een nieuwe riolering in de grindweg die het plangebied aan deze kant begrenst.

Het plangebied is op ruime afstand ten noordoosten van de dorpskern van Oostrozebeke gelegen, iets ten zuidwesten van het gehucht de Ginste. De benaming Molstenstraat verwijst naar de historische herenhoeve Ter Mols (ca. 600m ten noordoosten van het plangebied), waarvan de oorsprong zeker teruggaat tot de middeleeuwen. De straat staat evenwel nog niet afgebeeld op de Ferrariskaart van ca. 1777, de oudst betrouwbare kaart waarop ook het plangebied enigszins aan te duiden is. De projectie van het plangebied op deze kaart is echter niet 100% accuraat: het terrein wordt ten westen van de Duivelsputbeek gesitueerd, terwijl het er net ten oosten ervan ligt. Vermoedelijk is het terrein te situeren op landbouwgronden en/of (drassige) weilanden aan de andere zijde van de waterloop. Nabij wordt ook een bebost perceel aangeduid. In de omgeving is er verspreide bebouwing aanwezig. De Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 is meer gedetailleerd: het huidige wegennet is herkenbaar, het terrein is net ten noorden van de Molstenstraat en net ten oosten van de Holdebeek (oude benaming voor de Duivelsputbeek) te situeren. Centraal op het terrein is 1 groot losstaand bouwvolume en 1 kleiner volume aanwezig, met een schuine oriëntatie ten opzichte van de straat. Deze gebouwen zijn tot en met de topografische kaart van 1910 duidelijk weergegeven. De rest van het terrein is onbebouwd, mogelijk is het westelijke deel van het terrein weiland in de beekvallei, en het andere deel landbouwgrond. Op de luchtfoto van 1971 is het hoofdvolume nog steeds aanwezig, met ten noorden ervan een 2de, kleiner volume. De luchtfoto's van 1979-1990 en 2000-2003 tonen wat meer detail: rond de gebouwen is een tuin aanwezig, de rest van het terrein is in gebruik als landbouwgrond. Kort nadien wordt het gebouw afgebroken, op de luchtfoto van 2005-2007 is het terrein volledig in gebruik als landbouwgrond. Ter hoogte van de voormalige bebouwing kan mogelijk enige bodemverstoring hebben plaatsgevonden.

Het plangebied is gelegen op de linkeroever van een beekvallei (de Duivelsputbeek) die van hogere gronden in het noordwesten afwatert naar de Mandel in het zuiden. Deze waterloop is op basis van het hoogtemodel, de bodemkaart, de quartaire kaart en de historische kaarten langs de westelijke grens van het terrein te situeren, maar op de huidige kadasterkaart wordt de loop ervan meer centraal in het plangebied aangeduid. De voorstelling op de kadasterkaart is echter niet de natuurlijke loop, maar de aanduiding van een recente rechtgetrokken (ingebuisde?) loop. Het plangebied zelf is te situeren in een overgangszone tussen de hogere opduikingen in het noorden en noordwesten en de lagere vallei van de Mandel in het zuidoosten (op ca. 350m afstand). Het

detail van het hoogtemodel toont dat het maaiveld in het noordoostelijke en centrale deel tamelijk vlak is (ca. +17,00 à +17,70m TAW), en dan tamelijk snel zakt naar +15,00 à +15,50m TAW in het zuidwestelijke deel van het plangebied. Het maaiveld in het zuidwestelijke deel kent een eerder geaccidenteerd verloop, mogelijk deels begin 21ste eeuw veroorzaakt door de afbraak van de bebouwing. Bodemkundig kan een matig natte licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont verwacht worden, met klei-zand op geringe of matige diepte. In het uiterste westen, in de beekvallei, komt een natte licht zandleembodem zonder profiel voor.

Hoewel er op het terrein reeds een prospectievondst van silexmateriaal uit de steentijden gekend is, en bij uitbreiding ook op meerdere percelen in de dichte omgeving, is het archeologisch potentieel zo goed als ongekend door het gebrek aan gravend archeologisch onderzoek in de regio. Recent werd op een terrein ca. 175m ten noordoosten van het plangebied een landschappelijk booronderzoek en een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Er werd evenwel geen archeologische site aangetroffen; er waren geen aanwijzingen voor in situ bewaring van steentijd artefactensites, en het sleuvenonderzoek leverde enkel wat greppels uit de nieuwe tijden en recente verstoringen op. Op basis van de landschappelijke en historische kenmerken kan evenwel afgeleid worden dat het niet onwaarschijnlijk zou zijn dat er een archeologische site aanwezig is op het terrein: de omgeving werd reeds lang in cultuur gebracht en bewoond, en de ligging op een hogere grond aan een beekvallei kan een bijzondere aantrekkingskracht hebben gehad voor menselijke aanwezigheid in het verleden. Zowel in situ bewaarde steentijd artefactensites als sites met grondsporen kunnen aanwezig zijn binnen de grenzen van het plangebied. Mogelijk heeft er al een beperkte bodemverstoring plaatsgevonden door de afbraak van de bewoning en het verleggen van de beek.

Het terrein wordt bouwrijp gemaakt en verkaveld in 12 bouwloten. Rond de woningen worden tuinen aangelegd, en wordt ruimte voorzien voor een carport. Er wordt geen nieuwe wegenis aangelegd, de woningen hebben rechtstreeks aansluiting op de Molstenstraat. In het zuidwesten wordt een strook van ca. 5m voorzien waar niet mag gebouwd worden en die deels dienst zal doen als erfdiensbaarheid voor onderhoud van de naastgelegen riolering, deze zone is ca. 250m² groot. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op bijna het volledige terrein: het bouwrijp maken van de landbouwgronden, de bodemingrepen voor de aanleg van de nutsleidingen en -voorzieningen, het optrekken van woningen, de aanleg van tuinen en verhardingen, enz. Ook het werfverkeer zal invloed hebben op de ondergrond.

Het plangebied kent een gemiddelde archeologische verwachting. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken kunnen een impact hebben op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van deze regio, waarover archeologisch nog quasi niks gekend is. Er dient dus verder vooronderzoek plaats te vinden, in uitgesteld traject, omdat de gronden pas in eigendom komen onder opschortende voorwaarde van het verkrijgen van de omgevingsvergunning.

Het verder vooronderzoek bestaat uit enerzijds een landschappelijk booronderzoek (eventueel gevolgd door een archeologisch booronderzoek en/of een proefputtenonderzoek gericht op steentijd), anderzijds een proefsleuvenonderzoek. Het proefsleuvenonderzoek dient niet/beperkter uitgevoerd te worden indien er bij de landschappelijke boringen een verstoring van het archeologisch

niveau worden vastgesteld op (delen van) het terrein. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

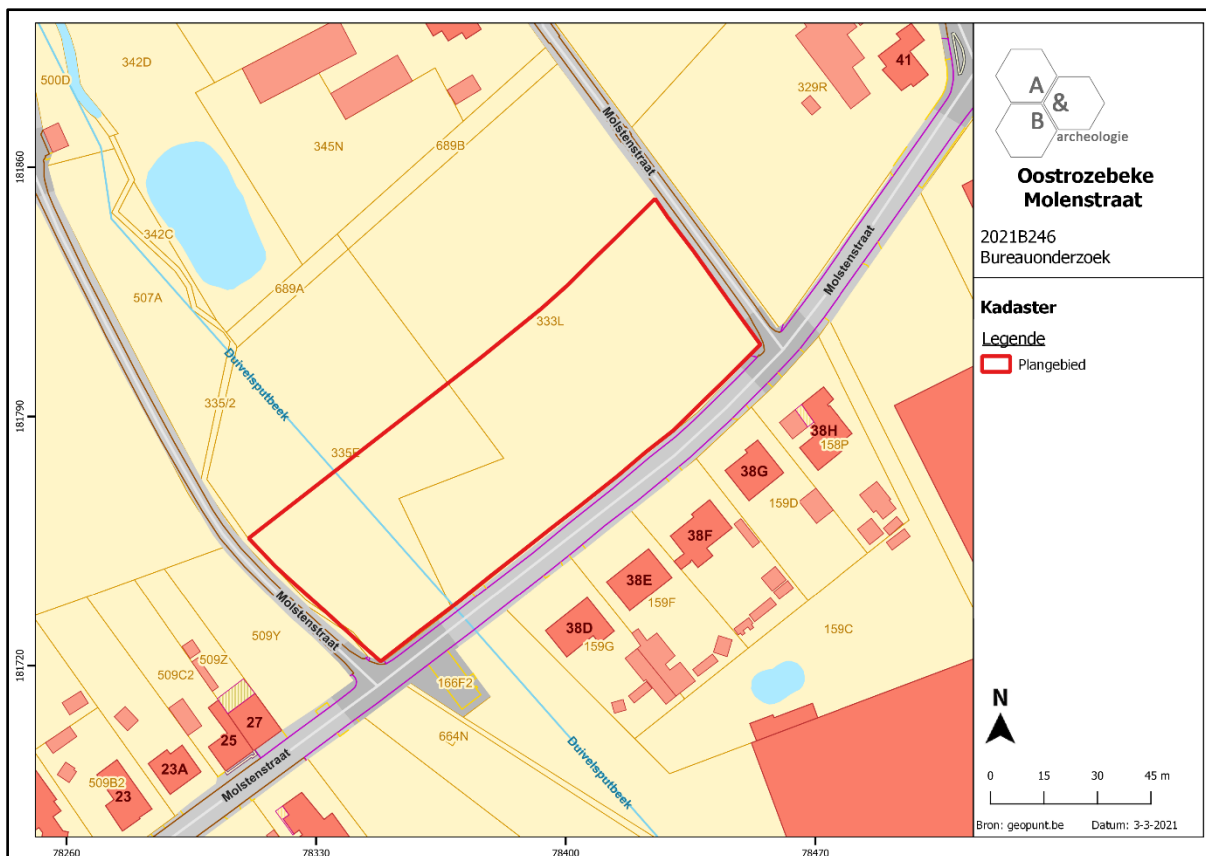
Locatiegegevens: West-Vlaanderen, Oostrozebeke, Molstenstraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 78146,43 en Y: 181654,12; X: 78692,89 en Y: 181938,24

Oppervlakte plangebied: 7219m²

Kadastergegevens: Oostrozebeke, afdeling Oostrozebeke, Sectie B perceel 333L en 335E

Het plangebied komt niet volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek, de vrij te houden strook van ca. 5m breed in westen wordt niet mee onderzocht. Deze strook is ca. 250m² groot, waardoor de onderzoekbare oppervlakte verkleind wordt naar ca. 6969m².

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van de onderzoeken is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Vraagstellingen voor landschappelijke boringen:
 - Wat is de bodemkundige opbouw van het plangebied?
 - Zijn één of meerdere begraven archeologische niveaus aanwezig?
 - Zijn er aanwijzingen voor een mogelijke steentijdsite?
 - Is een verder verkennend archeologisch booronderzoek nodig? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan?
 - Is een verder proefsleuvenonderzoek nodig? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan? Moet het vooropgestelde sleuvenplan bijgesteld worden?
 - Wat is de verstoringsgraad? Zijn er aanwijzingen dat (een gedeelte van) het terrein zodanig verstoord is, dat er geen archeologische sites meer bewaard kunnen zijn?
 - Kan de optie *in situ* behoud gehanteerd worden? Of worden de niveaus bedreigd bij de geplande werkzaamheden?

- Vraagstellingen voor verkennend archeologisch booronderzoek:
 - Wat is de bodemkundige opbouw van het plangebied? Wijkt deze plaatselijk af van de bodemopbouw zoals gekarteerd bij het landschappelijk booronderzoek?
 - Zijn er aanwijzingen voor een steentijdsite?
 - Kunnen zones met concentraties afgebakend worden?
 - Wat is het niveau waarbinnen de silexartefacten zich bevinden? Kunnen deze stratigrafisch onderscheiden worden?
 - Indien een steentijdsite aanwezig is: is een vervolgonderzoek gericht op steentijd noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen? Zijn er voldoende gegevens verzameld om een programma van maatregelen op te stellen voor een steentijdopgraving?
 - Is een verder waarderend archeologisch booronderzoek noodzakelijk? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan? Wat is de omvang en ruimtelijke spreiding van de boorpunten (aantal, locatie, diepte,...)?
 - Is een verder vooronderzoek door middel van proefputten noodzakelijk? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan? Wat is de omvang en ruimtelijke spreiding van de proefputten (aantal, locatie, diepte,...)?
 - Is een verder proefsleuvenonderzoek nodig? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan? Moet het vooropgestelde sleuvenplan bijgesteld worden?
 - Kan de optie *in situ* behoud gehanteerd worden? Of worden de niveaus bedreigd bij de geplande werkzaamheden?

- Vraagstellingen voor waarderend archeologisch booronderzoek:
 - Wijkt de bodemopbouw plaatselijk af van de bodemopbouw zoals gekarteerd bij de eerdere booronderzoeken?
 - Is er effectief een steentijdsite aanwezig?
 - Kunnen zones met concentraties afgebakend worden?
 - Wat is het niveau waarbinnen de silexartefacten zich bevinden? Kunnen deze stratigrafisch onderscheiden worden?
 - Indien een steentijdsite aanwezig is: is een vervolgonderzoek gericht op steentijd noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen? Zijn er voldoende gegevens verzameld om een programma van maatregelen op te stellen voor een steentijdropgraving?
 - Is een verder vooronderzoek door middel van proefputten noodzakelijk? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan? Wat is de omvang en ruimtelijke spreiding van de proefputten (aantal, locatie, diepte,...)?
 - Is een verder proefsleuvenonderzoek nodig? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan? Moet het vooropgestelde sleuvenplan bijgesteld worden?
 - Kan de optie *in situ* behoud gehanteerd worden? Of worden de niveaus bedreigd bij de geplande werkzaamheden?

- Vraagstellingen voor proefputten:
 - Wijkt de bodemopbouw plaatselijk af van de bodemopbouw zoals gekarteerd bij de eerdere booronderzoeken?
 - Is er effectief een steentijdsite aanwezig?
 - Kunnen zones met concentraties afgebakend worden?
 - Wat is het niveau waarbinnen de silexartefacten zich bevinden? Kunnen deze stratigrafisch onderscheiden worden?
 - Kan de optie *in situ* behoud gehanteerd worden? Of worden de niveaus bedreigd bij de geplande werkzaamheden?
 - Is een vervolgonderzoek gericht op steentijd noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen? Zijn er voldoende gegevens verzameld om een programma van maatregelen op te stellen voor een steentijdropgraving?

- Vraagstellingen voor proefsleuvenonderzoek:
 - Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
 - Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
 - Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
 - Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
 - Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
 - Kan een archeologische site uitgesloten worden?
 - Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
 - Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem in de vorm van landschappelijke boringen (al dan niet gevolgd door verkennend en eventueel waarderend archeologisch booronderzoek en mogelijk een proefputtenonderzoek) en verder onderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methodes zijn om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethoden moeten niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Indien uit de landschappelijke boringen blijkt dat delen van het plangebied in dergelijke hoge mate verstoord zijn dat verdere onderzoeksstappen geen nuttige kenniswinst zullen bijbrengen of dat er geen archeologisch erfgoed meer bewaard kan zijn, dan dienen alle verdere onderzoeksstappen inclusief het proefsleuvenonderzoek niet uitgevoerd te worden op deze delen.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden

Er worden geen boringen en sleuven uitgevoerd ter hoogte van de ingebuisde loop van de Duivelsbeek.

- Landschappelijke boringen

Er worden minstens 5 boringen op 1 boorraai uitgevoerd, evenwijdig aan de Molstenstraat en dwars op de beekvallei. In het westen liggen de boringen dicht op elkaar dan op het oostelijke deel van het plangebied. Het staat de uitvoerder vrij of deze boringen manueel of machinaal worden geplaatst; de manier van boren primeert niet, wel het adequaat kunnen beantwoorden van de onderzoeksvragen is van belang. Indien er bodems met potentieel voor steentijdsites gedetecteerd worden (bvb. Bt-horizont en/of E-uitlogingshorizont aanwezig, of een paleobodem) of steentijd artefacten of ecofacten worden aangetroffen in de boringen, moet overgegaan worden naar verkennend archeologisch booronderzoek. Indien dit potentieel er niet is (bvb. geen Bt-horizont en/of E-uitlogingshorizont aanwezig, geen paleobodem), kan overgegaan worden naar het proefsleuvenonderzoek. Indien uit deze boringen echter blijkt dat delen van het plangebied zodanig verstoord zijn dat er geen archeologische bodemarchief meer bewaard is, dan dienen alle verdere onderzoeksstappen inclusief het proefsleuvenonderzoek niet uitgevoerd te worden op deze delen.

- Waarderend archeologisch booronderzoek

Een waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel een reeds opgespoorde archeologische site te waarderen en in ruimte af te bakenen (verticaal/horizontaal). Hierbij wordt het boorgrid op een beperkte locatie van het plangebied gezet, waar de boorresultaten van de verkennende boringen positief zijn gebleken. Daarnaast dienen ook de naburige negatieve boorpunten meegenomen te worden in het waarderend booronderzoek. Dit om de verticale en/of horizontale begrenzing vast te stellen van de steentijdartefactensite. De inplanting van het boorgrid wordt gebaseerd op de resultaten van het reeds uitgevoerde verkennend archeologisch booronderzoek. De methode bestaat uit een boorgrid van maximaal 5 op 6m. De afstand tussen de parallelle boorraaien bedraagt 5m en de onderlinge afstand tussen de boorpunten op een raai is 6m. De voorwaarden voor een dergelijk onderzoek worden ook hier bepaald door de Code van de Goede Praktijk. Eventuele afwijkingen worden duidelijk beargumenteerd.

- Proefputten in functie van steentijd artefactensites

Op locaties waar tijdens het verkennend en/of waarderend booronderzoek goede en in situ bewaarde concentraties silexartefacten en/of ander vondstmateriaal dat kan wijzen op de aanwezigheid van een steentijdsite (vb. verkoolde ecofacten) worden aangetroffen, worden proefputten in functie van steentijd artefactensites voorgeschreven, indien op dat moment nog niet voldoende gegevens zijn gegenereerd om een adequaat plan van maatregelen voor een steentijdopgraving op te stellen. Onder concentraties wordt verstaan: ofwel meerdere artefacten per boorpunt, ofwel meerdere artefacten verdeeld over aangrenzende boorpunten. In deze proefputten worden de verticale en horizontale spreiding van de vuursteenconcentraties geanalyseerd en geïnterpreteerd en gekoppeld aan de voorkomende stratigrafische eenheden. Ook de aard, datering en waarde van deze concentraties worden bestudeerd, evenals hun relatie met het landschap en de impact van de geplande werken. In dit laatste geval wordt bekeken of eventueel in situ behoud mogelijk is of niet.

De proefputten worden ingepland op basis van de verkennende of waarderende archeologische boringen. Op basis van de resultaten van deze boringen, worden keuzes gemaakt over de omvang, het aantal en de inplanting van de proefputten. Sowieso worden proefputten ingepland ter hoogte van de positieve boorpunten, maar ook bij de naburige negatieve boorpunten. Dit om de verticale en/of horizontale begrenzing vast te stellen van de steentijdartefactensite. De proefputten zijn vierkant, worden met de hand uitgegraven en het sediment wordt uitgezeefd (per arbitrair niveau van maximaal 10cm, of per aardkundige eenheid, eveneens in niveaus van maximaal 10cm). Voor de overige bepalingen betreffende de methodiek wordt verwezen naar hoofdstuk 8.7 uit de Code van Goede Praktijk versie 4.0.

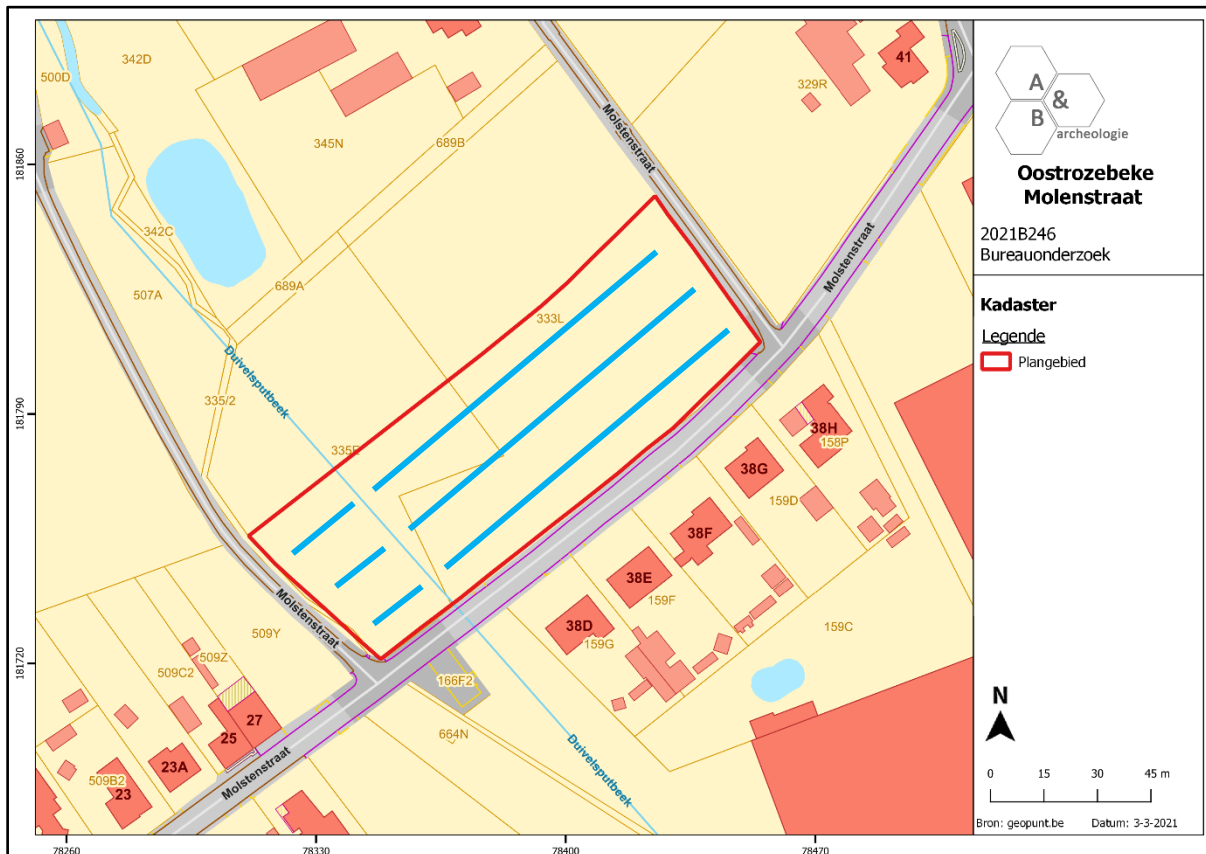
- Proefsleuvenonderzoek

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn op het terrein, dient gebruik gemaakt te worden van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en worden in de lengterichting van het onderzoeksgebied aangelegd. Daarnaast worden extra volg-, dwarsleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische

sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 697m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 174m², door middel van volg-, dwarsleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 871m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 3 Indicatief sleuvenplan, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).

5. Gewenste competenties

- Het landschappelijk booronderzoek dient uitgevoerd te worden door een aardkundige of een assistent-aardkundige.
- Het eventuele verder verkennend en waarderend archeologische booronderzoek dient te gebeuren door een veldwerkleider met ervaring in verkennend of waarderend archeologisch booronderzoek.
- Het eventuele proefputtenonderzoek (steentijd) dient te gebeuren door een veldwerkleider met aantoonbare ervaring wat betreft steentijdonderzoek.
- Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandleemgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.